

Veres Tünde

Interjú Papp Klárával

Veres Tünde: Mi az, ami Tanárnőt a történelem felé fordította, szülei mivel foglalkoztak?

Papp Klára: Mind a ketten Debrecenben kezdték tanulmányaikat, mivel az egyetem épülete adott otthont a Pedagógiai Főiskolának, amely a második tanévtől Egerbe települt át, a szüeim is ott tanultak. Édesapám magyar-történelem szakos volt, édesanyám magyar történelem-rajz szakos. A főiskola elvégzése után egy ideig a Dunántúlon tanítottak egy kis faluban, majd később jöttek vissza Debrecen környékére, ahol Ebesen laktunk. Apukám igazgató is volt a helyi általános iskolában, majd az 1960-as évek végén kapott állást a Debreceni Egyetem Könyvtárában. Akkor költözött a család Debrecenbe, amikor negyedik osztályos voltam, édesanyám ekkor már a Fazekas Mihály Általános Iskolában tanított. Apukám egy jó darabig a könyvtárban dolgozott osztályvezetőként, történelemből elvégezte az egyetemet, megszerezte az egyetemi doktori címet, majd utána az egyetem első főitkára lett, s ebből az állásból ment nyugdíjba. Viszont ezt követően is igen aktív volt, szakácskönyvet és anekdotás könyveket, egyetemtörténetet, visszaemlékezéseket kezdett el írni. Anyukám pedig éveken keresztül a Kölcsey Művelődési Központ szövőszakkörét vezette, 80 éves koráig. Azt szokta mondani, hogy 200 nőt tanított meg a vászonszövésre, amelyre joggal büszke is, mivel a tanítványai és ő maga is nagyon sok díjat nyertek, kiállításokon szerepeltek. Tehát mind a ketten nyugdíjasként is igen aktívak voltak.

VT: A 200 nőben Ön is benne volt?

PK: Nem. Érdekelni érdekelt a szövés, de ez anyukám privilégiuma maradt. Egy másik művészeti területen viszont kapcsolódtam hozzá. Az 1980-as években a nyírbátoriak működtettek egy rajztanári stúdiót, minden héten szombaton foglalkozásokkal, ahová a tanárok járhattak továbbképzésekre, festőművészekről, grafikusoktól tanulni. Ott ismerkedtek meg a zománcművességgel is, ahol 1981 nyarán én is csatlakoztam hozzájuk. Minden nyáron szerveztek egy művésztelepet, akkor már nagyobbreszt zománcművészeket (Józsa János, Morelli Edit stb.) meghívva, akik a foglalkozások szakmai vezetői voltak, újabb és újabb technikákkal foglalkozva, korrigálva az alkotásokat és formálva a résztvevők szemléletét. A rajztanárok pedig igyekeztek ezt a tudást az óráikon továbbadni. Ez a lehetőség az 1990-es évek végéig létezett, majd a zománcozás még 5-6 évig Debrecenben, a Kölcseyben folytatódott. Ezután vége lett a Művelődési Központ működésének, benne a szakköröknek is. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy 1982-től az 1990-es évek végéig az éves zsűrizések után több csoportos és egyéni kiállításon volt módom részt venni, 2003-ban Finnországban is több városban bemutatták 35 zománcképeimet. A hajdúdorogi gimnázium is szervezett néhány évig egyhetes nyári tábort, de nekem 2010-től jött a dékánság, ami lehetetlenné tette, hogy a nyaraim egy részét ezzel töltssem.

VT: A zománcozás mellett mással is foglalkozik hobbiszinten?

PK: Azt mondhatom, hogy az, amivel foglalkozom, az is valamilyen értelemben hobbi, mert ha az ember szereti a történelmet, akkor élvezzi, ha levéltárba kell járni és fotózhatja, elolvashatja, értelmezheti, elemezheti az anyagot. Valahol tehát ez is egy hobbi, és az ehhez kapcsolódó mindenfajta tevékenység is az. A 18–19. századi családi

levelezések anyagának fényképezése közben vettem észre, hogy milyen érdekesek a családi pecsétek, milyen szoros kapcsolatuk van a nemesi családok címereivel. Így kezdtem el a pecséteket is külön fotózni. Lehet, hogy egyszer majd írok róla valamit. Tanulmányi kirándulásokon is rendszeresen fotóztam épületeket, azok jellemző részleteit, hogy az előadásokon, szemináriumokon elő lehessen venni őket, de embereket is, akikkel együtt voltunk. Utólag visszanézve ezeket a képeket egy nagyon jó élmény, s olyan szempontból is tanulságos, hogy mi lett az ember tanítványaiból és milyen jó volt velük fiatalnak lenni.

VT: A történelem mellett nem volt egy másik opció? Mindig is tudta, hogy ezzel akar foglalkozni, vagy elgondolkozott esetleg más szakterületen is?

PK: Mivel mind a két szülőm történelemmel foglalkozott, ezért az egész lakás tele volt történelemkönyvekkel, sohasem volt kérdés, hogy a történelem iránt érdeklődök, és olyan pályát szeretnék választani magamnak, ahol történelemmel és tanítással lehet foglalkozni. Persze voltak érdekes mellékszálak, mint amikor középiskolás koromban a matematika tanárnőm nagyon szerette volna, ha matematika szakra mennék. De azt mondhatom, hogy semmi nem tántorított egy pillanatra sem – mondjuk talán gyermekkoromban, amikor szerettem volna csokoládégyárban dolgozni. De ez csak a csokoládé szeretetéből következett, aminek fiatal tanár koromban is lett egy következménye. Az 1980-as években a kedves patronált csoportomban egy szerencsi lány szervezett egy gyárlátogatást a csokoládégyárba, úgyhogy megtapasztalhattam, hogyan dolgoznak ott, s a gyerekkori álmom alapján valóban végigkóstolhattam a félkész termékeket. Sajnos, nem sikerült bennem a finom csokoládék iránt kellő ellenszenvet kialakítani.

VT: 1976-ban végzett az akkor még Kossuth Lajos Tudományegyetem történelem-orosz nyelv és irodalom szakán. Az orosz történelem, illetve kultúra iránti érdeklődése mihez köthető?

PK: Általános iskolában volt egy nagyon jó osztályfőnököm, Erdei Károlyné, aki oroszot tanított, ő szeretettette meg velem a nyelvet, s küldött városi és megyei versenyekre, amelyeket megnyertem. Viszont a gimnáziumban nem volt olyan színvonalas az orosz oktatás. Az egyetemi jelentkezésnél a történelem egy biztos pont volt, s úgy gondoltam, hogy egy nyelvszak elvégzése hasznos lehet. De az első egyetemi évek alatt orszból nagyon sokat kellett tanulnom, hogy utolérjem a gimnáziumban orosz tagozaton végzett csoporttársaimat. Az egyetemi évek alatt nagyon kedveltem az orosz irodalomtörténetet. A 18–19. századi orosz írók-költők műveiből olvastuk a legtöbbet.

VT: Bár két szakos tanárként végzett, mégis a történelem, a történelmi kutatás volt az, amelyet magas szinten művelt és művel a mai napig. Sose voltak irodalmári ambíciói?

PK: Mivel mind a két szülőm magyar szakos is volt, ezért sokat olvastunk, de nem gondoltam arra, hogy magyar irodalomtörténettel foglalkozzak. A sok olvasás miatt volt egy olyan elgondolásom általános iskolás koromban, hogy majd egyszer regényeket fogok írni, de itt meg is állt a történet.

VT: Van kedvenc könyve, esetleg olyan, amelyet többször forgat?

PK: Többször nem olvasok el semmit, mert az első a nagy, igazi élmény. Orosz szakosként persze kénytelen voltam ezt megtenni, de akkor már az újraolvasás az elemzést jelentette. Középiskolás koromban az egyik nyári szünetben, annak idején a nagymamám-nál a Jókai ösztet elolvastam. Azóta se. De nagyon sok Gogolt, Tolsztojt, Csehovot olvastam, ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy az orosz szakot választottam.

VT: Mennyiben volt más az 1970-es évek közege, mint a mai? Értem ezt oktatási és hallgatói szinten.

PK: Akkoriban az órák között a szaktárgyak voltak többségben, a pedagógia tárgyakból volt kevesebb, s mi még azt is soknak éreztük. Azonban eléggé irányított volt, hogy ki milyen órára járhat. Csoportok voltak, így a szakpárosításnak megfelelően történelem-magyar, történelem-földrajz stb., akik együtt látogatták az órákat. Történelemből az első két évben ez a rendszer működött, majd utána harmadévtől lehetett önállóan jelentkezni szemináriumra, annak megfelelően, hogy milyen téma érdekelt bennünket. A tematikák alapján lehetett választani, volt több speciálkollégium is, illetve a tanév végén a nagyobb történeti korszakokból (ókor, középkor és kora újkor, 19. és 20. század) szigorlatok voltak, amelyek az áttekintő és elemző képesség kialakulása nyomán segítettek felkészülni az államvizsgára. Örültünk, hogy végre lehetett választani és azoknál a tanároknál hallgatni az előadást, dolgozni a szemináriumokon, akiknél akartunk. Néha ez anomáliákhoz vezetett, mert Ránki György elé a történelem-földrajzos társaság felment Pestre és a visszaúton, a vonaton jelentkeztek be nála órára, így mire Ránki tanár úr Debrecenbe ért, már hozzá nem lehetett menni, mert minden hely betelt.

VT: Tanárnő milyen órákra jelentkezett szívesen? Melyek voltak azok a meghatározó órák, tanárok, akik egyengették útját, formálták érdeklődési körét?

PK: Orosz Istvánhoz szívesen jártam, Barta tanár úrhoz, Menyhárt Lajoshoz orosz történelmi témákból, de Kövics Emmához is, diplomáciatörténetből. Niederhauser Emil kifejezetten szerette az orosz szakosokat, sok szláv nyelven értett, tudott. Ott volt olyan élményem, hogy az első félévben kimerült a szeminárium abban, hogy mindenki lefordított egy orosz nyelvű szaktanulmányt, amelyet a tanár úr javasolt és előadta azt. Félév végén mindenki négyest kapott. A következő félévben elhatároztam, hogy változtatok a módszerem. Így a téma alapján mellé olvastam több tanulmányt, amely a fordításra előírt munkát segítette elhelyezni a korban és a témakörben, s ez lett a kiselőadásom alapja. Akkor csak én és egy másik hallgató kaptunk ötöst, mindenki más négyest. Az intézet híres igazgatója, Irinyi Károly a történetírás történetét tanította. Ő olyan olvasottsággal és szuggesztíven, logikusan adta elő a mondandóját, hogy mindenkit lebilincsel, nemcsak historiográfiát hallgattunk, hanem egyben kortörténetet is. Ez serkentő hatású volt, ösztönzött minket az olvasásra. A vizsga is érdekes volt, mert Irinyi személyre szabott kérdéseket talált ki, amelyet nem lehetett jegyzetből megválaszolni, hanem ott helyben kellett a félévi anyagból úgy összeállítani a választ, hogy az neki megfeleljen. Az 1848-as forradalommal foglalkozó szemináriumon pl. azt találta ki, hogy vitatkozzunk. Ma már ez nem újdonság, de akkor ez mindenképp az volt. Így történelem-földrajz szakosokkal kellett vitatkoznunk, amely vitában a szemináriumi kiselőadásban pl. valakinek Görgeyt az akkori 1848-as korszak szerint kellett bemutatni, míg a másik előadó a legújabb kutatások tükrében írta le ugyanazt a személyt, ennek alapján kellett a véleményeket ütköztetni. Madaras Éva volt az első tanárunk, aki nem adott ki szakirodalmat. Megvolt a téma, és azt mondta, hogy olvassunk bármit, ami a témával kapcsolatos, tanulmányt, vagy forrást, csak szemináriumon szóljunk hozzá, legyen vita. Az, hogy harmadévtől szabadon választhattunk témát, tanárt, kinek az óráját vegyük fel, egyfajta kihívás is volt. Mert hallva a professzorokat beszélni azokról a témákról, amelyek iránt érdeklődtünk, ez egyben ösztönzőleg is hatott, arra sarkallt sokunkat, hogy minél többet olvassunk, hogy ne valljunk szégyent hiányos ismeretünkkel a hozzászólások során. S így valóban komolyan vettük, hogy az 5 év alatt minél több tudást kell magunkba szívni.

VT: Ki volt a témavezetője, hogy terelődött a koraujkor, gazdaságtörténet felé?

PK: Témavezetőmet Szendrey Istvánnak hívták és a tanszék vezetője volt, szakdolgozatomat Debrecen és a Rákóczi-szabadságharc kapcsolatáról írtam. Azonban amikor az egyetemre jöttem, a reformkor érdekelt, a társadalomtörténet, viszont ahogy az ember tanulja az egyes korszakokat, formálódik is egyben. Így rájöttem, hogy a koraujkor egyrészt szép, másrészt nem sok kérdésről született tanulmány, így ott bőven akad kutatni való téma. De amikor a szakdolgozatot kellett választani, akkor még nem dőlt el, hogy ezen a területen fogok tovább menni, hiszen sok minden függött attól, hogy milyen állást kaphat az ember az egyetem elvégzése után. Tanárszakosként én is kaptam állásajánlatot iskolából, de ezzel párhuzamosan az egyetemen is hirdettek tudományos továbbképzési ösztöndíjat. Két évre szól, amit elnyertem, így kerültem be a Középkori és Koraujkori Magyar Történeti Tanszékre. Ilyen módon indult a pályám. A tanszéknek egy OTKA pályázathoz kapcsolódóan volt saját kutatási témája: Bihar megye mezőgazdasága és paraszti társadalma a 18. században. Többen kutatták már a megye történetét: Bársony István az egyházi birtokokkal foglalkozott, Balogh János a kamarai birtokokkal, Szendrey tanár úr pedig akkorra már megírta a derecskei uradalom történetét. Mivel ez idő tájt ő dékán volt, így a világi birtokok vizsgálatát én kaptam meg. Az elején nagyon nem voltam lelkes tőle, mert kicsit unalmasnak találtam azt számolgatni, hogy mennyi az igaerőállomány, hány kétökrös és hány hatökrös gazda van egy-egy összeírás szerint a kétszáznál több településen. Több nyáron át ültem nap, mint nap a levéltárban és állítottam össze a tízévenkénti statisztikai adatsort, mivel akkor még sem másolatot, sem fotót nem lehetett a forrásokról készíteni. De ahogy egyre több forrást sikerült bevonni a vizsgálatokba, ahogy az anyaggyűjtést felváltotta az elemzés, minden egyre izgalmasabbá vált. Egyszer Szendrey tanár úr az Országos Levéltárban Maksay Ferencnek is bemutatott, de közös munka a találkozásból az ő halála miatt már nem lehetett. Maksay akkor a Csáky család repertóriumán dolgozott, így érdekes, hogy ugyan nem kerültem hozzá, nem dolgoztunk együtt, de mégis összekötött vele a tény, hogy később hosszú ideig foglalkoztam ezzel a főnemesi családdal. Tulajdonképpen azt lehet mondani, hogy ez a Bihar-kutatás volt az, ami az egyetemi doktori értekezést, illetve a kandidátusi disszertációm – amit már Orosz István témavezetésével védtem meg – megalapozta, s ami a településmonográfiák (Nagybajom, Konyár, Tokaj) koraujkori részének megírásához, vagy a hajdú kutatásokhoz is elvezetett. A Csáky-birtokok vizsgálatával az 1990-es évek végére jutottam el oda, hogy ezzel kapcsolatban egyéni OTKA pályázatot adtam be és meg is kaptam. A Csáky család erdélyi anyagának kutatásához Kiss András kolozsvári főlevéltáros is nagyban hozzájárult. 1998-ban érdeklődtem a Kolozsvári Levéltárban, hogy van-e a családról anyag, amelyre gyakorlatilag nemleges választ kaptam (csupán nyolcoldálnyit anyagot tudtak előkeresni), de nagy szerencsémre András bácsi tudott arról, hogy sok Csáky-anyag található a Jósika család hitbizományi levéltárában. Nos, ez a mennyiség olyan jelentős, hogy még 20 év után is bőven akad feltáratlan anyag benne.

VT: Miért és hogy jöttek a Csákyak?

PK: Amikor a Bihar-kutatással kapcsolatban össze kellett írnom, kik az itteni birtokosok, azzal együtt a birtokosok fennmaradt iratanyagát és annak mennyiségét is meg kellett nézmem, akkor derült ki, hogy a Csákyoknak jelentős birtokrésze volt a megyében. Tovább vizsgálódva pedig kiderült, hogy nem egyszerű családi birtokról van szó, hanem Luxemburg Zsigmond óta itt birtokoltak, tehát a vármegyében találhatóak az ősi családi birtokok.

VT: A jövőbeni tervek középpontjában továbbra is a Csáky család áll?

PK: Legutóbbi kolozsvári levéltárlátogatásomkor Csáky-anyagot fotóztam, mert rájöttem, hogy vannak források, amelyek korábban kimaradtak, vannak még részletkérdések, amelyek tisztázásra várnak. De áttekintettem a Bánffy család levéltárát is, ott is rengeteg feltáratlan anyag van még. Meglátjuk, mennyire futja még az erőmből.

VT: Közel 200 publikáció, ez kimagasló szám. Mindemellett rengeteg védett PhD és szakdolgozó hallgató köthető Tanárnőhöz. Mely feladatokban látta a legnagyobb kihívásokat egyetemi pályája során?

PK: Pályám kezdetén kicsit izgultam bejönni ebbe a gyönyörű egyetemi palotába, s itt oktatni. Az elején az embernek nagyon sokat kell olvasni, hogy tanárként egy, a gondjaira bízott csoport épülésére szolgáljon. Amikor elkezdtem tanítani, nem 18. századi szemináriumot kellett tartanom, hanem a tanszékvezetői utasításnak megfelelően Anjou-korit, úgyhogy engem a hallgatók ezért először – ahogyan később értesültem – Anjou Klárinak hívtak. De ez persze azt jelenti, hogy a 15. századot is én tartottam. Majd az 1980-as évek elejétől Szendrey tanár úr javaslatára az előadások tartásába is bekapcsolódtam. Akkor a Balogh János által előadott „magyarok vándorlása” őstörténeti előadást, illetve ennek az előadás-sorozatnak a felét kellett átvennem. Ő aztán az év végén eléggé megdöbbsent, megjegyezve, hogy „de hát Klári, nem csak Verecke híres útjairól beszélt az előadásai-ban!” Mire én válaszoltam, hogy természetes, igyekeztem mindent elolvasni, amit lehetett. Erre vallotta be, hogy „nem az a probléma, hanem hogy most nekem is ezt mind el kell olvasni, hogy le tudjam vizsgáztatni a hallgatókat.” Utána az Árpád-korból írta elő a professzorom a féléves előadást, amelyet két évig a hallgatók által elismerten, és nagy örömmel tartottam. Ezután kaptam meg párhuzamos előadásként Bársony István mellett – aki kora újkori politika és diplomáciatörténetről adott elő – a 16–17. századi gazdaság- és társadalomtörténetet. 18. századi előadást 1994-ben Miskolcon kaptam legelőször, a Bölcsészettudományi Kar ottani megalapítása után, de ott is Heckenast Gusztávval – aki a Rákóczi-szabadságharcról beszélt – párhuzamosan kellett előadni. Szóval azt lehet mondani, hogy a kutatás és az oktatás nem feltétlenül kapcsolódott össze, bár kétségtelenül nagyon sokat olvastam, képeztem magam, ami egyértelműen a hasznomra vált. Később már szabadabban lehetett előadást, speciálkollégiumokat tartani, abban az értelemben, hogy olyan témákban is, amely az ember kutatásához kapcsolódott. Ennek hatására indítottam el az Erdély történetével, a társadalomtörténettel foglalkozó órákat, amelyeket nagy élvezettel tartottam.

VT: Amellett, hogy több tanulmánykötet szerkesztése, tanulmányok, külföldi intézményekkel való kapcsolattartás, 15 védett doktorandusz hallgató említhető Tanárnő neve mellett, mi az, amire szívesen emlékszik vissza?

PK: Mindenre nagyon szívesen emlékszek vissza. Tanítványaim sikeresen megvédett doktori disszertációjára különösen büszke vagyok, vagy arra, hogy lehetőséget kaphattam a Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola vezetésére is. Igen, az a 33 könyv is érdekes, amely a „Speculum Historiae Debreceniense” sorozatunkban megjelent, s amelyben két arisztokrata OTKA pályázat eredményeit is közreadhattuk. Jó ötlet volt az útnak indítása 2009-ben, amely abból indult ki, hogy az intézetből többünknek is volt olyan kézírata, amely nem mindig juthatott el könyvkiadókhöz, a konferenciák nyomán született tanulmánykötetek, doktori disszertációk, forráskiadványok megjelentetése is bizonytalan volt, egy saját kiadványsorozat pedig ezt a problémát orvosolhatta. És orvosolta is. Ugyanilyen hosszan tartó munka volt a határon túli magyar intézményekkel kialakított kapcsolatok

köre, amely a közös konferenciákon túl köteteket és főleg mély emberi kapcsolatokat eredményezett. Ennek a munkának nyomán szerveztük meg 2014-ben az Inter-regionális Társadalomtörténeti és Néprajzi Kutatóközpontot, amelynek még én vagyok a vezetője, s amely novemberben – más szervezőkkel közösen – konferenciát és emléknapot szentel a kolozsvári Kiss András főlevéltárosnak, aki októberben ünnepelhetne volna 100. születésnapját. De őszintén szólva, 1976-tól mostanáig, önmagában véve az, hogy valaki jó néhány évtizedet eltölthet egy olyan közegben, ahol mindig friss szellemű fiatal emberekkel találkozhat, velük beszélgethet, felvethet problémákat, kaphat impulzusokat, mindenél fontosabb. Ez egy privilégium, az egyetem egy nagyon jó közeg, nagyon élveztem, hogy ilyen lehetőségem van és ezt semmiért nem adnám oda. A legjobb talán az egész életemben, hogy ez megtörténhetett. Az is egy nagyszerű dolog, hogy az embernek a szakmája és a hobbija ennyire közel áll egymáshoz. Amikor az Árpád-házi előadást tartottam, akkor kezdtem el foglalkozni a rekeszszománc-készítéssel és azoknak a képeknek a témái ezekhez az előadáshoz kapcsolódnak, viszont ez már csak utólag tűnt fel nekem. Ebből is az látszik, mennyire visszaköszön más tevékenységekben az, ami az embert foglalkoztatja. Tudományos kutatást végezni nem mindig izgalmas, hanem többnyire fárasztó, hosszadalmas munka, amiben az elemzés és az összefüggések megtalálása hozza a felüdülést, az igazi élményt. Az a legjobb, ha az ember úgy tudja szervezni, hogy az életében legyenek hosszan tartó, kiérlelt eredményt hozó feladatok és emellett olyanok is, amelyek gyorsabb sikerélményt hoznak. Mindenkinek szüksége van a pozitív megerősítésre, hogy érezze, van értelme annak, amit csinál. Ezt kapja meg a kutató a konferenciákon, szakmai beszélgetésekben, tanárként az óráin is, vagy akkor, amikor diákjai még plusz órát kérnek tőle valamely témakörből, és az évek múlva visszatérő egykori hallgatók visszajelzéseiből. De szervezési feladatok, a szakszervezeti főbizalmiság, a szerkesztői bizottsági-kuratóriumi tagsági feladatok eredményei is mindig adtak kis örömeket és meglepődöttséget, ami továbblendített a mindennapi munkában. Nekem az életemben jól kiegészítve egymást alakult ez, s örülök, hogy így sikerült.

VT: Említette, hogy szülei is nagyon aktívak voltak nyugdíjas éveik alatt is. Ön is hasonlóan tervez?

PK: Erre azt tudom mondani, hogy majd az élet eldönti, hogyan lesz. Lehet, hogy újra visszatalálok a zománctfestéshez, bár erre igen kevés az esély, de az is lehet, hogy csak a történelemmel, a kutatással foglalkozom majd. Vannak befejezetlen témáim, megbízásaim, feltehetően több időm lesz levéltárba járni, olvasni és írni is. Eddig mindig megtalálták a feladatok, a megoldandó problémák, gondolom, most sem lesz ez másként. Hiszen nem abbahagyok valamit, hanem kicsit másként folytatom...

VT: Jó egészséget és jó munkát kívánunk Tanárnőnek az elkövetkezőkben is.

Debrecen, 2022. október 11.



Papp Klára beszédet mond a Nemzeti Művelődési Intézet rendezvényén.



A Speculum Historiae Debreceniense kiadványsorozat DVD-kiadásával.



Egyetemi évfolyamtársakkal. (Papp Klára az első sorban, balról másodikként szerepel a képen.)



Egyetemista évek.



Prof. Dr. Orosz Istvánnal és az Erdélyi Múzeum Egyesület tagjainal Kolozsváron.



Beszélgetés Papp Klárával a Magyar Nemzeti Levéltár Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltárában.



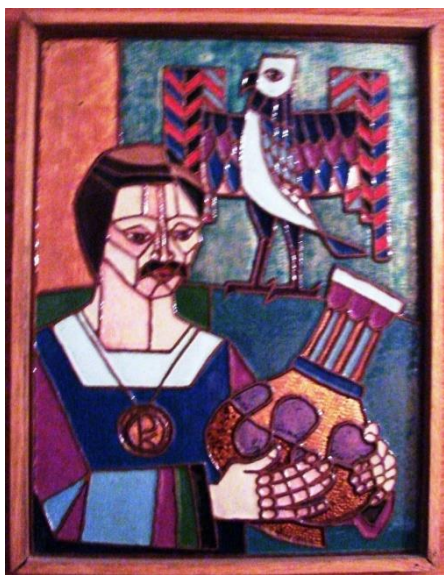
A DE Bölcsészettudományi Kar dékánjaként.



Papp Klára: Grotteszk.



Papp Klára: Ifjabb király.



Papp Klára: Ötvösmester.



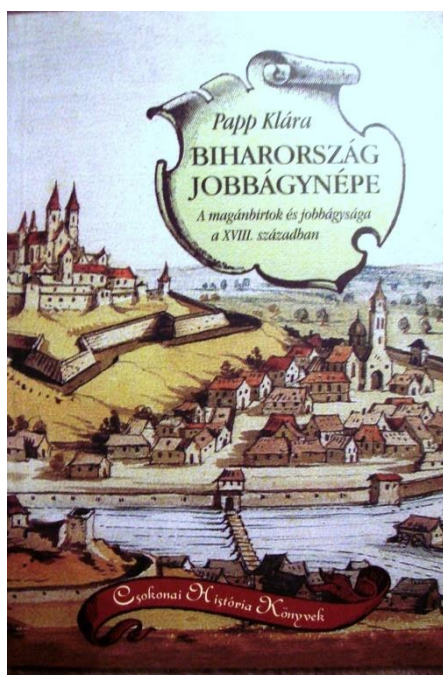
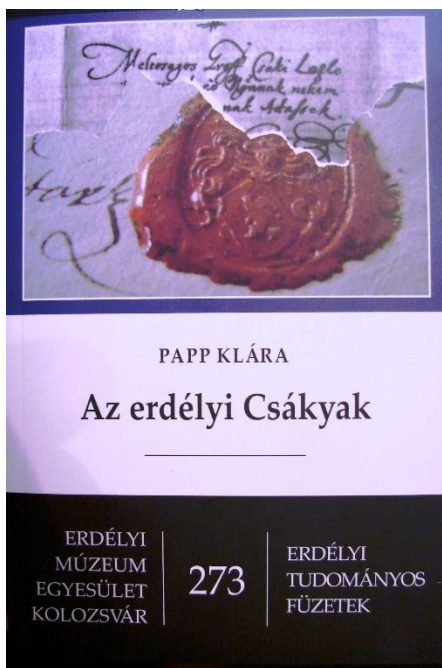
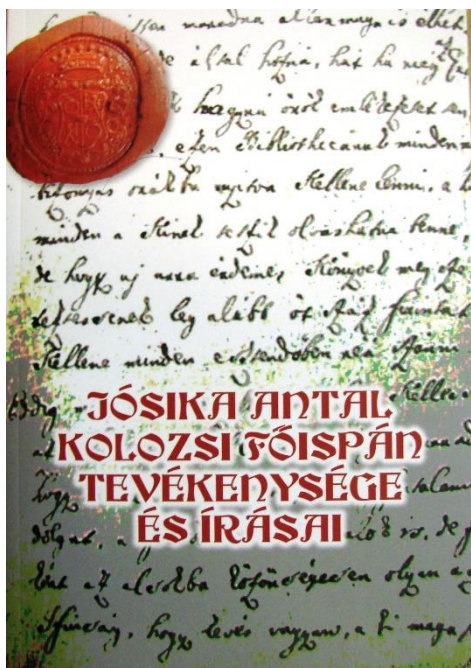
Papp Klára: Szűzmadéné.



Lemberg-i egyetem, 2016.



Vajdahunyadvár, 2018.



Papp Klára művei.